

Эшне үтәү буенча кулланма

Татар теленнән белем һәм күнекмәләрен тикшерү өчен биремнәрне башкаруга 40 минут вакыт бирелә. Тәкъдим ителгән эш 2 өлештән тора.

Беренче өлеш 18 биремне үз эченә ала (A1-A18), сез алар арасыннан дөрес дип уйлаган жавапны сайлап алырга тиеш.

Икенче өлеш B1-B6 биремнәрнән тора. Әлеге биремнәр текстка бәйле рәвештә башкарыла. B1-B6 биремнәренә жавапны сез мөстәкыйль рәвештә формалаштырырга һәм язып куярга тиешсез.

Биремнәрне тәкъдим ителгән тәртиптә үтәгез. Аларны үтәү барышында сезнең өчен кыенлык тудырганнары килеп чыкса, әлеге биремне калдырып торып, алдагыларына күчәргә киңәш итәбез. Сез бу биремнәргә, вакытығыз калган очракта, кабат эйләнеп кайта алачаксыз. Беренче өлештәге биремнәргә якинча 2 минут вакыт бирелә. Икенче өлештәге һәр биремгә 3-4 минут вакытығызыны сарыф итегез.

Дөрес жаваплар, катлаулылыкларыннан чыгып, 1 яки югарырак баллар белән бәяләнәләр. Әлеге балларны бергә күшкәннан соң, сезгә гомуми балл чыгарыла, шуңа күрә мөмкин кадәр күбрәк биремнәргә дөрес жаваплар бирергә һәм күбрәк баллар жыярга тырышыгыз.

Сезгә уңышлар телибез!

1 өлеш (A)

Әлеге өлеиштәге биремнәрне (A1-A18) үтәгәндә, 1 нче номерлы жавап бланкында эшләнә торган биремнәр аста урнашкан, дөрес дип табылган жавап шакмагына «Х» билгесе куегыз.

A1. Нечкә сузыклы сүzlәрдән генә торган рәтне табыгыз:

1. гомер, китап, күз, белем;
2. болыт, агач, пыяла, иген;
3. жәй, кошлар, һава, кичә;
4. чебеш, көчек, хезмәт, күлмәк.

A2. Яңғырау тартыклардан гына торган сүzlәр рәтен билгеләгез:

1. агач, такта, сыйныф, ипи
2. гөмбә, алан, урам, Гөлназ
3. арыш, үлән, жил, каймак
4. бал, имән, таба, арба

A3. Кайсы рәттәге сүzlәрдә [гъ] авазы әйтепе?

1. гәрәбә, гәл, гүзәл, гамәл
2. газиз, гөлжимеш, гөмбә, яңғыр
3. сәгать, елга, горур, гасыр
4. табигать, агач, гәүдә, галәм

A4. Кайсы рәттәге сүzlәрдә күпнокта урынына ь хәрефе языла?

1. ал...япкыч, көн...як, бер...юлы
2. сәгат..., шигыр..., яш...лек
3. төн...як, табигат..., қул...яулык
4. ал...япкыч, кәгаз..., күп...яклы

A5. Хаталы сүзе булган рәтне күрсәтегез.

1. шигырь, шагыйрь, мәкаль

2. хәзер, хәйкәл, хат
3. жәй, жимеш, жиләк
4. давыл, тавық, авыл

A6. Құплек сан күшымчаларының дөрес ялғанмау очрагы булған рәтне күрсәтегез.

1. урманлар, хайванлар, кешеләр
2. ағачлар, көннәр, дингезләр
3. сулар, ташлар, урамнар
4. укучылар, дәреслекләр, урманнар

A7. Тамырдаш сүзләр булған рәтне табығыз.

1. жыр, жырлар, жырда, жырың
2. күз, күзлек, күзле, күзлә
3. баш , башны, башым, башыбыз
4. урман, урманнар,урманы, урманны

A8. Ясалма сүзләрдән генә торған рәтне билгеләгез.

1. баллы, эшче, күзлек
2. тырышлық, көннәр, агачта
3. бүлмә, балалар, көн
4. горурлық, күңелдә, кошчык

A9. Ялғызлық исемнәрдән генә торған рәтне күрсәтегез:

1. казан, тамаша, театр, китапханә.
2. китап, Тукай,мәжлес, кунак
3. алмагач,чәчәк, Рэкс,песнәк
4. Казан, Марат, Чулман, Айгөл

A10. Юнәлеш килешендәге исем көргөн сүзтезмәне аерып күрсәтегез.

1. апаның китабы
2. әнигә бүләк
3. урманнан кайту
4. авылда яшәү

A11. II зат, берлек сан, тартым белән төрләнгән, төшем килешендә килгән исемне билгеләгез.

1. йокымның
2. дәфтәремне
3. атларыңа
4. китабыңы

A12. Сыйфатлардан гына торган рәтне күрсәтегез:

1. кызыл, түгәрәк, усал, йомшак
2. туры, ак, биек, йорт
3. арый, юа, сулый, кызык
4. бер, матур, яшь, йөрәк

A13. “Кояш бүген иртәдән үк матур карый” жөмләсенде **карый сүзе нинди сүз төркеме?**

1. сыйфат
2. рәвеш
3. фигыль
4. алмашлык

A14. Билгеле үткән заман хикәя фигыльдән торган рәтне күрсәтегез.?

1. сикергән, пешергән, утырса
2. ашый, уйлана, алачак
3. уйладым, туды, килдек
4. кычкырсак, жырлыйбыз, көләбез

A15. “...предметның билгесен белдерә. нинди? кайсы? сорауларына жавап бирә”. Сүз нинди сүз төркеме турында бара?

1. фигыль
2. исем
3. хәбәр
4. сыйфат

A16. Тәртип саны булган рәтне табығыз:

1. унөчәр, жиңешәр, берәү, өчәү
2. алтынчы, икенче, йөзенче, жиленче
3. унлап, алтышар, бишәү, егермеләп
4. биш, дүрт, мең, унбер.

A17. Бирелгән сүзтезмәнең антонимын табығыз: **якты көн**

1. айлы көн
2. караңғы төн
3. кояшлы көн
4. дөрес жавап юк

A18. Бирелгән сүзтезмәнең туры мәғънәсөн билгеләгез: **борын күтәрү**

1. мактану
2. борчылу
3. үпкәләү
4. дөрес жавап юк

2 өлең (B)

Әлеге өлештәге биренмәрне, тәкъдим ителгән текст ярдәмендә үтәгәндә, жавапларының 1 нче номерлы жавап бланкында B1-B6 саннарының уң яғына беренче шакмактан башлап язығыз. Һәр хәреф яки цифр аерым шакмакка язылырга тиеш. Сүзләр яки цифrlар, санап үтепләндә, аерым шакмакка куелган өтерләр белән аерыла. Жавапларны язганда буши шакмаклар калдырырга ярамый.

- (1) Безнең авыл табигатьнең матур урынында урнашкан.
(2) Көньяктан киң болын сузыла. (3) Болын буенда жүләк-жүмеші бакчасы.
(4) Бакча көнчыгыштан берничә километр ераклыкка сузылған катнаш урманнар белән тоташа. (5) Бу урман бакчаны жүләл-давылдан саклый.

B1. 1 нче жөмләдәге сыйфатның антонимын языгыз.

B2. 2 нче жөмләдән ясалма сүзне табып языгыз.

B3. Құрсату алмашлығы булған жөмлә санын языгыз.

B4. 2 нче жөмләдән юлдан – юлга күчерергә мөмкин булмаган сүзне язып алыгыз.

B5. 4 нче жөмләдәге күплек санда килгән исемне чыгыш килешенә қуеп языгыз.

B6. 5 нче жөмләдән [w] авазы булған сүзне язып алыгыз

Татар телендә башлангыч гомуми белем бирү мэктәпләренең 4 нче сыйныф укучыларының татар теленнән белем һәм күнекмәләрен тикшерү өчен биремнәр

Максат: 4 нче сыйныф укучыларының татар теленнән белем һәм күнекмәләре сыйфатын ачыклау.

Контроль формасы: БДИ (бердәм дәүләт имтиханнары) форматына туры килә торган тестлар.

Эш әчтәлеге: ике өлештән тора – «A» һәм «B» өлешләре.

Жавапларны сайлап алу мөмкинлеге булган биремнәр («A» өлеше) 18 биремне эченә ала. Һәр биремгә жавап 4 варианта тәкъдим ителә. Укучы үзе дөрес дип тапкан бер жавапны сайлап алырга тиеш.

Кыска жаваплар бирүне таләп иткән биремнәр («B» өлеше) 1 (*1 текст һәм һәр текст нигезендә башар бирем*) биремне эченә ала. Мондый биремнәрнең жавабы кыскача формалаштырыла һәм сүз яки цифр белән языла.

Бәяләү: «A» өлешенең һәр дөрес жавабын 1әр балл, ә «B» өлешенең һәр дөрес жавабы 2шәр балл белән бәяләргә тәкъдим ителә.

Бирем саны	Биремнәрнең әчтәлеге	Биремнәрнең катлаулылық дәрәжәсе	Якынча үтәлү вакыты
A1	Калын һәм нечкә әйтелешиле сузыклар.	Н	2
A2	Яңгырау һәм саңгырау тартыклар.	Н	2
A3	Орфография кагыйдәләре. Татар телендә генә кулланыла торган тартыклар.	Н	2
A4	“ъ” билгесенең дөрес язылышы. Сүзләргә орфографик анализ ясый белү.	Н	2
A5	Орфография кагыйдәләре.	Н	2
A6	Сүзләргә қушымчалар ялгану үзенчәлеген белү.	Н	2
A7	Бер тамырдан берничә сүз ясау үзенчәлеген белү. Сүзләрне мәгънәсө яғыннан аерү	Н	2
A8	Сүз ясалышы төрләрен белү.	Н	2
A9	Ялғызлық һәм уртаклық исемнәрен белү.	Н	2
A10	Исемнәрнең килеш белән төрләнеше.	Н	2
A11	Морфология	Н	2
A12	Морфология. Сыйфат сүз төркеменә караган сүзләрне	Н	2

	таба белү.		
A13	Мөстәкыйль сүз төркемнәрен аера белү.	K	2
A14	Фигыльнең заман белән төрләнеше.	K	3
A15	Сүз төркеменәрен белү.	K	3
A16	Саннарны таба, төркемчәләргә аера белү.	K	3
A17	Лексикология. Сүз мәгънәсе.	K	3
A18	Лексикология. Сүзнең күчерелмә мәгънәсе.	K	2
B1	Антонимнарны таба белү.	K	2
B2	Сүз ясагыч күшымчаларны белү.	K	3
B3	Сүз төркемнәрен тикшерү	K	3
B4	Орфография. Сүзләрне юлдан – юлга күчерү кагыйдәләре.	K	3
B5	Исемнәрнең килеш белән төрләнеш үзенчәлекләре.	K	3
B6	Язылыш һәм әйтелештә сүзләрнең туры кilmägäñ очракларын дөрес билгеләү.	K	2

Барысы:

40 мин.

Биремнәрнең катлаулылық дәрәекәсе: H – нигез (база), K – катлауландырылган.